LJ/Ruottalainen H.

Savo-Karjalan tiepiiri

ETELÄ-SAVON
YMPÄRISTÖKESKUS

Päiväys Datum	Dnro Dnr
17.9.2009	ESA-2007-L-387-24

18 -09- 2009
12124/2007/30/33

Savo-Karjalan tiepiiri
PL 1117
70101 KUOPIO

Viite / Hänvisning
Lausuntopyyntö 3.9.2009

Asia / Ärende
LAUSUNTO TAPPUVIRRAN LOSSIN KORVAAMINEN SILLALLA –HANKKEEN LUONNONSUOJELULAIN 65§:N MUKAISESTA NATURA-ARVIOINNISTA

Hankkeen kuvaus

Tiehallinnon Savo-Karjalan tiepiiri on laatimassa yleissuunnitelmaa Tappuvirran lossin korvaamisesta sillalla. Tarkasteltavana on viimeisessä vaiheessa ollut kaksi vaihtoehtoista ratkaisua.

Vaihtoehto A: Tappuvirtaan rakennetaan silta 24,5 metrin alikulkukorkeudella. Kyseisen vaihtoehdon osalta tehdyssä Natura-arvioinnin tarveharkinnassa päädyttiin siihen, että suunnitelmasta ei ole tarpeen laatia luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviointia.

Vaihtoehto D: Tappuvirtaan rakennetaan silta 8,5 metrin alikulkukorkeudella ja Haponlahden kanavaan rakennetaan nykyisen sillan tilalle uusi silta 24,5 metrin alikulkukorkeudella. Haponlahden nykyinen silta on noin 13,5 metriä korkea. Hankkeen suunnittelua ohjaavassa hankeryhmässä todettiin, että mikäli tämä vaihtoehto valitaan jatkosuunnitteluun, siitä on tehtävä luonnonsuojelulain 65 §:n mukainen vaikutusten arviointi. Arvioinnin tekeminen todettiin tarpeelliseksi, koska hankkeen katsottiin todennäköisesti vaikuttavan saimaannorpan pesintään.

Savo-Karjalan tiepiiri pyytää vaihtoehdon D osalta teettämästään Natura-arvioinnista Etelä-Savon ympäristökeskuksen lausuntoa.

Luonnonsuojelulain (1096/96) 65 §

Jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset.

Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on katsottava, että kyseinen arviointi on tehty. Viranomaisen on sen jälkeen pyydettävä siitä lausunto alueelliselta ympäristökeskukselta.

Tiedot Natura 2000 –alueista

Linnansaari (aluetunnus FI0500002, aluetyyppi SCI)
Kunnat: Rantasalmi, Savonlinna ja Varkaus.
Pinta-ala: 26 546 ha, josta vettä on noin 84 %.

Luontodirektiivin luontotyypit (* ensisijaisen tärkeä) ja pinta-ala (%):
- Vuorten alapuoliset tasankojoet, joissa on Ranunculion fluitantis ja Callitricho-Batrachium-kasvillisuutta (<0,5 %)
*Fennoskandian runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt(<0,5 %)
- Kostea suurruohokasvillisuus (<0,5 %)
- Kasvipeitteiset silikaattikalliot (<0,5 %)
- Kallioiden pioneerikasvillisuus (<0,5 %)
*Boreaaliset luonnonmetsät (4 %)
- Boreaaliset lehdot(<0,5 %)
- Fennoskandian metsäluhdat(<0,5 %)
*Puustoiset suot(<0,5 %)

Luontodirektiivin liitteen II lajit(* ensisijaisen tärkeä):
*Saimaannorppa (*Phoca hispida saimensis*)
- Saukko (*Lutra lutra*)
- Kirjoverkkoperhonen (*Hypodryas maturna*)
- Idänleväsammal (*Plagiomnium drummondii*)

Joutenvesi-Pyyvesi (aluetunnus FI00031, aluetyyppi SCI)
Kunnat: Enonkoski, Heinävesi, Savonlinna ja Varkaus.
Pinta-ala: 15 292 ha, josta vettä on noin 75 %

Luontodirektiivin liitteen II lajit (* ensisijaisen tärkeä):
*Saimaannorppa (*Phoca hispida saimensis*)

Molemmat Natura-alueet ovat ennen kaikkea tärkeitä saimaannorpan elinalueita, mutta niillä on merkitystä myös luonnontilaisen järviluonnon säilyttämiselle.

Hankkeen vaikutusalue ja suhde Natura 2000 –alueisiin

Tappuvirta on Haukiveden ja Joutenveden välinen salmi Savonlinnan ja Varkauden kaupunkien rajalla. Varsinainen kapeikko on leveydeltään noin 300 m ja pituudeltaan 500 m. Linnansaaren ja Joutenvesi-Pyyveden Natura-alueet yhdistyvät Tappuvirran salmessa. Haponlahti sijaitsee Savonlinnan Oravissa. Haponlahden kanava ei sisälly Linnansaaren tai Joutenvesi-Pyyveden Natura-alueisiin, mutta sijaitsee niiden välissä. Kanavan kautta on myös mahdollista liikkua Natura–alueelta toiselle.

Siltojen rakentaminen aiheuttaa muutoksia Haukiveden ja Joutenveden laivaliikenteeseen 4,2 metrin syväväylällä, sillä tavoitteena on siirtää Tappuvirran lossi-

väylän poikki kulkeva rahtilaivaliikenne käyttämään olemassa olevaa Haponlahden kanavan kautta kulkevaa syväväylää.

Saimaannorpan pesiä on ollut Tappuvirran lossiväylän molemmilla puolilla, lähimmät makuupesät ovat sijainneet noin kilometrin etäisyydellä lossiväylästä Haukiveden puolella. Norpat myös uivat Tappuvirran läpi. Saimaannorppien pesiä on ollut myös Haponlahden kanavan tuntumassa, lähimmillään noin kilometrin etäisyydellä siltapaikasta aivan laivaväylän lähellä. Norpat saattavat uida satunnaisesti Haponlahden kanavan läpi.

Saimaannorpan pesiä on laivaväylien läheisyydessä muuallakin Haukiveden ja Joutenveden alueella.

Vaikutusten arvioinnissa käytetty aineisto

Natura-arvioinnin on tehnyt FM Seija Väre Sito-Yhtiöistä. Maastoselvitysten lisäksi arvioinnissa on käytetty tiehallinnon liikennelaskentatietoja, Metsähallituksen hallussa olevia saimaannorpan pesäpaikkatietoja vuosilta 1987-2008 sekä Merenkulkulaitoksen Järvi-Suomen väyläyksikön tietoja syväväylien laivaliikenteestä kyseisillä vesialueilla.

Natura-luontoarvoihin kohdistuvat vaikutukset ja niiden merkittävyys

Siltojen rakentamisvaiheessa vaikutukset kohdistuvat siltojen lähialueelle. Rakentaminen kestää noin vuoden, josta veteen rakennettavien sillan perustusten tekeminen vie kolmesta neljään kuukautta. Tänä aikana aiheutuu melua ympäristöön ja veden lyhytaikaista samentumista. Tappuvirran sillan valmistuttua lossin aiheuttama melu vedessä häviää. Haponlahdella sillan rakentaminen ei aiheuta merkittävää haittaa Haponlahden alueella, koska kanavaan ei kohdistu merkittäviä rakennustöitä.

Siltojen rakentaminen ei aiheuta suojeluperusteena oleville luontotyypeille tai lajeille suoria pysyviä vaikutuksia, koska siltarakenteet eivät estä veden virtauksia tai vesialueen käyttöä esimerkiksi norppien liikkumiselle. Rakentamisalueella ei esiinny suojeluperusteena olevia luontotyyppejä.

Syväväyläliikenne Joensuuhun ja Kiteelle on alkanut vuosittain maalis-huhtikuun vaihteessa ja joskus vasta huhtikuun lopulla. Vilkkaimpina vuosina rahtialusten kulkukertoja on Tappuvirran ja Haponlahden kautta Joensuuhun ja Kiteelle ollut 350-400 vuodessa. Tappuvirtaan rakennettavaksi suunnitellun sillan mataluuden vuoksi suuret lastilaivat ja kiinteämastoiset alukset siirtyvät käyttämään Tappuvirran sijaan Haponlahden reittiä. Liikenteen siirtymän on arveltu olevan noin 15 %. Haukiveden ja Joutenveden alueella on useita saimaannorpan poikas- ja makuupesäkeskittymiä nykyisten syväväylien varrella, ja lähimmät säännöllisesti käytetyt pesäpaikat sijaitsevat noin 100 metrin päässä laivaväylästä.

Kesäaikaisesta laivaliikenteestä ei ole todettu olevan haittaa saimaannorpalle. Laivaliikenteen haitalliset vaikutukset keskittyvätkin talviaikaisen liikenteen vaikutuksiin. Talviaikainen laivaliikenne aiheuttavat laineen, joka etenkin jäänmurrossa aiheuttaa painevaikutuksen jään alle. Kun jäässä on avanto, esimerkiksi norpan

pesäavanto, paine purkautuu ja nousee avannosta ylös, jolloin norpan kaivama lumipesä saattaa kastua ja romahtaa. Haukivedellä Haponlahden länsipuolella sijaitsee 3 poikaspesäpaikkaa, joihin lisääntyvä laivaliikenne saattaa vaikuttaa heikentävästi. Vaarana on, että kyseinen alue muuttuu sopimattomaksi poikaspesäkäyttöön.

Saimaannorpan elinolosuhteiden ja suotuisan suojelun tason ei kuitenkaan arvioida hankkeen vaikutuksesta merkittävästi heikkenevän, vaan niiden arvellaan jossain määrin parantuvan laivaliikenteestä aiheutuvan häiriön vähetessä osalla väylästöä. Edellä esitetty laivaliikenteen siirtyminen Tappuvirralta Haponlahteen johtaisi nimittäin siihen, että talviliikennettä ja jäänmurtamisen tarvetta ei Tappuvirran läpi kulkevalle väylälle jäisi ja Tappuvirran reitin varrella olevat poikas- ja makuupesäpaikat rauhoittuisivat laivaliikenteen osalta. Lisäksi Haukivedellä, Tappuvirralta etelään Savonlinnaan päin suuntautuvan reitin varrella jäisi Joensuuhun ja Kiteelle suuntautuva liikenne pois. Myös Haukiveden länsiosissa tiiviin norppa-aluetta halkovan väylän vaikutukset vähenevät hieman. Saimaannorpan pesinnälle aiheutuva häiriö on kokonaisuudessaan pienempi kuin suunnitteluvaihtoehdossa A, joka tarkoittaisi syväväyläliikenteen säilymistä nykyisillä väylillä.

Arvioinnissa todetaan lisäksi, että Tappuvirran väylä on mutkainen ja karikkoinen, joten liikenteen siirtyminen Haponlahden väylälle pienentäisi myös onnettomuuksien ja karilleajojen aiheuttamien öljypäästöjen riskiä.

Yhteisvaikutusten tarkastelu

Eri hankkeiden yhteisvaikutusten osalta todetaan, että tiedossa ei ole sellaisia hankkeita, joilla olisi luonnonsuojelulain 65 §:n tarkoittamia yhteisvaikutuksia.

Arviointiselostukseen sisältyvässä syväväyläliikennettä käsittelevässä osassa on tuotu esille myös mahdollisuus, että tulevaisuudessa Saimaan kanava saattaa olla avoinna ympäri vuoden, jolloin liikenne Joensuuhun ja Kiteelle olisi mahdollista myös helmi-maaliskuussa. Sen ei kuitenkaan uskota toteutuvan vielä pitkään aikaan. Mahdollisen ympärivuotisen liikenteen vaikutuksia ei tämän hankkeen yhteydessä ole arvioitu, koska teollisuuden kuljetustarpeita ja siitä aiheutuvia liikennemääriä on vaikea tässä vaiheessa arvioida.

Lieventävien toimenpiteiden ja vaihtoehtoisten ratkaisujen tarkastelu

Haittojen lieventämiseksi esitetään toteutettavaksi seuraavia toimenpiteitä:
- lossin vanhojen laiturirakenteiden purkaminen ja sillan ulottaminen rannalta toiselle niin, että rantalinjalle jää turvallinen liikkumismahdollisuus sillan alitse.
- rakennustöiden ajoittaminen saimaannorpan lisääntymisen kannalta vähiten haittaa aiheuttavaan aikaan. Lintujen muutto- ja pesimisaika otetaan huomioon toissijaisesti.
- rakennustarvikkeiden varastointi siten, ettei tarpeettomasti hävitetä rantapuustoa.
- puhtaiden maiden käyttö pengerrystöissä.
- sillalta kantautuvan melun vaimentaminen käyttämällä alaosastaan umpinaisia siltakaiteita. Samalla suunnittelussa otetaan huomioon maisemalliset seikat.

Yhteenveto luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisesta vaikutusten arvioinnista

Suunnitellun hankkeen ei arvioida merkittävästi heikentävän niitä Natura 2000 – alueiden luontoarvoja, joiden perusteella ne on liitetty Natura 2000 -verkostoon.

Laivaväylien käytössä tapahtuvat muutokset saattavat jossain määrin parantaa saimaannorpan elinolosuhteita, kun otetaan huomioon talviaikaisen laivaväylän käytön loppuminen saimaannorpalle tärkeissä osissa kyseisillä Natura-alueilla.

Ympäristökeskuksen lausunto

Ympäristökeskus yhtyy hankkeen vaikutusten arvioinnissa esitettyyn näkemykseen, että suunnitellut siltaratkaisut eivät merkittävästi heikennä niitä Linnansaaren tai Joutenvesi-Pyyvesi Natura 2000 –alueiden luontoarvoja, joiden suojelemiseksi alueet on valittu Natura 2000 –verkostoon.

Tappuvirran ja Haponlahden siltojen rakentamisen aikaiset välittömät vaikutukset, kuten perustusten rakentaminen, työmaamelu ja veden samentuminen, ovat lyhytaikaisia, eivätkä vaikuta merkittävästi saimaannorpan tai muidenkaan Natura-alueen valintaperusteena olevien lajien elinolosuhteisiin tai luontotyyppien säilymiseen. Siltojen rakentaminen ei estä saimaannorppien liikkumista niiden alitse vesialueelta toiselle. Kohdissa, johon sillat on suunniteltu rakennettavaksi, ei esiinny kyseisten Natura-alueiden suojelun perusteena olevia luontotyyppejä tai lajien elinympäristöjä.

Ympäristökeskuksen näkemyksen mukaan siltojen rakentamisen aiheuttamat välilliset vaikutukset kohdistuvat ennen kaikkea saimaannorppaan, muihin Natura-alueiden suojelun perusteena oleviin luontoarvoihin ei vaikutuksia ole.

Linnansaaren, Joutenveden ja Pyyveden Natura-alueet kuuluvat saimaannorpan tärkeimpiin pesimäalueisiin; Metsähallituksen vuonna 2008 tekemän arvion mukaan Linnansaaressa elää 50-55 norppayksilöä (noin 25 % lajin kannasta) ja Joutenveden-Pyyveden alueella 28 norppayksilöä (noin 11 % lajin kannasta).

Lajin kannalta haitallisinta on erityisesti lisääntymisaikainen häiriö talvella. Syväväyliä kulkee nykyisin saimaannorpan pesimäalueiden läpi kummallakin vesialueella, ja lähimmät tiedossa olevat, säännöllisesti käytetyt pesäpaikat sijaitsevat noin 100 metrin etäisyydellä laivaväylästä. Laivaliikenteen lisääntyminen Haponlahdella, saattaa johtaa Linnansaaren puolella sijaitsevien kolmen poikaspesäpaikan heikentymiseen tai häviämiseen. Tappuvirran ja Haponlahden siltojen rakentaminen suunnitelmassa esitetyllä tavalla kuitenkin poistaa Tappuvirran kautta kulkevan syväväyläliikenteen ja jäänmurtajien liikkumistarpeen, mikä rauhoittaa saimaannorpan pesimäolosuhteita erityisesti Joutenveden puolella. Joutenvedellä ja Haukivedellä käytöstä poistuvan syväväylän tuntumassa, enintään noin yhden kilometrin etäisyydellä väylästä, on pesälaskennoissa vuosina 1987-2009 löydetty kaikkiaan noin 30 poikaspesää ja useita kymmeniä makuupesiä.

Osastopäällikkö Pirjo Hiltunen

Biologi Arto Ustinov

TIEDOKSI Pohjois-Savon ympäristökeskus
Metsähallitus Etelä-Suomen luontopalvelut, Savonlinna
Pekka Hämäläinen, Kaakkois-Suomen tiepiiri